

93003

Tuhia he 'X' i te pouaka nei (X) ki te KORE koe e tuhi ana i tēnei pukapuka

Mana Tohu Mātauranga o Aotearoa
New Zealand Qualifications Authority

Te Hiranga 2025 Te Reo Māori

Te wā: E toru hōra
Te Tāpeke: 24

Tirohia mēnā e rite ana te Tau Ākonga ā-Motu (NSN) kei runga i tō puka whakauru ki te tau o runga ake o tēnei whārangi.

E RUA ngā wāhanga o tēnei whakamātautau.

TE WĀHANGA TUATAHI: Pānui – Tuhituhi (2 hōra)

TE WĀHANGA TUARUA: Whakarongo – Kōrero (1 hōra)

Whakautua ngā pātai KATOA ki ngā wāhi wātea kua whakaritea. Me reo Māori ngā whakautu katoa.

Mēnā ka hiahia whārangi atu anō hei tuhituhi i ō whakautu, whakamahia ngā whārangi wātea kei muri i tēnei pukapuka.

Tirohia mēnā e tika ana te raupapatanga o ngā whārangi 2–15, kei roto i tēnei puka, ka mutu, kāore tētahi o aua whārangi i te takoto kau.

Kaua e tuhi i te wāhi o te rauponga whakarare (↖↗). Ka tapahia tēnei wāhi i te wā ka mākahia tēnei pukapuka.

ME HOATU TE PUKAPUKA NEI KI TE KAIWHAKAHAERE Ā TE MUTUNGA O TE WHAKAMĀTAUTAU.

Te Pātai	Ngā Māka
Tuatahi	
Tuarua	
Tuatoru	
TE TĀPEKE	

TĀ TE KAIAROMATAWAI MAHI ANAKE

WĀHANGA TUATAHI: PĀNUI – TUHITUHI

TŪMAHI TUATAHI: HE PĀNUI AROĀ

Pānuhia te wāhanga kōrero e whai ake nei, ā, tuituia ngā kōrero ki ō whakautu mō te Tūmahi Tuatahi.

Toitū Te Tiriti

Tērā te wā i rongu anō ai au i te haruru o te whenua. Anō ko te oreorenga o Ngake rāua ko Whataitai tōna rite, i haruru ai Te Whanganui a Tara i te nui tāngata i tau mai ki te hīkoi, ki te tohe, ki te whakapuaki anō hoki i te tino rangatiratanga me te mana motuhake hei kaupare i ngā mahi mūrere a ētahi, ki ētahi, e ai ki ētahi.

Ko te ara i whāia ai e te tini mano tāngata ki Te Whanganui a Tara nei ko te hekenga whakarunga atu i ngā tai o Tokerau. Rāhiri atu rā te mauri ki Makaurau, ki te herenga o ngā waka ki a Ōkahu e! Tōiri ana te rongomaiwhiti o te kaupapa ki te mauri o te kotahitanga, ki te marae mō te ao katoa, ka tau ki ngā piko o te awa roa e kīia ai te kōrero, he piko he taniwha, he piko he taniwha! Ka toro atu i te awa ki ngā Waiariki i oho ai i a Te Hoata rāua ko Te Pūpū, ka tau ki Te Rotoruanui a Kahumatamomoe. Tau ana ngā tapuwae ki a Rongokako ki reira ahu ai i te riri e!

Whakawhiti atu rā ki te Papaioea, ki a Rangitāne! Whāia rawatia ko te ara i takahia ai e Te Rauparaha ki ngā Pari e Rua, ka rongu i te karanga “Ka Ora! Ka Ora! Tau ana rā kia kākahuria ki te kahu o te raukura, ki te Kumutoto, ki a Te Āti Awa nō runga i te rangi e!

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te Aotearoatanga i pakangahia ai e Koro Bom mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te takahanga whenua a Whina mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te karanga reo Māori a Hana mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te kaitiakitanga i tuhia ai e Ngāneko mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko Te Ātārangi me Te Aho Matua o te ahurea Māori i whakatauirahia ai e Te Heikōkō mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te oranga o te whānau i karawhiua e Tāriana mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te mokopunatanga o te tirohanga i ākina e Iritana mā.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te kohinga o ēnei āhuatanga katoa.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te wāhi o te Whakaputanga me Te Tiriti o Waitangi ki Aotearoa nei.

Ko tā te iwi Māori i tohe ai i taua rā, ko te tino rangatiratanga me te mana Māori motuhake.

Ka toitū tēnei rau maharatanga, ka noho hei hoa haere mō te takutai moana. Ahakoa ngā paringa ā-tai kaikiri i toka tū tonu tātou. Ka whakairohia ki te ngākau e mahara ai aku mokopuna ki te wā i haruru ai te iwi Māori kia toitū Te Tiriti.

Nā Te Wehi Wright, 2025.

NGĀ PĀTAI

He kōrero tēnei, he whakaaro tēnei nō Te Wehi Wright e pā ana ki te hikoi a te iwi Māori ki Pāremata i te tau 2024. Tēnā, whakamāramahia ki āu ake kupu, te tikanga o ngā rerenga kōrero e whai ake nei i te tirohanga a te kaituhi. Me whakautu noa iho ki te reo Māori.

(1) “Tērā te wā i rongō anō ai au i te haruru o te whenua” (rārangi 1)

(2) “ki te whakapuaki anō hoki i te tino rangatiratanga me te mana motuhake hei kaupare i ngā mahi mūrere a ētahi, ki ētahi, e ai ki ētahi” (rārangi 3–4)

(3) “Ko te ara i whāia ai e te tini mano tāngata ki Te Whanganui a Tara nei ko te hekenga whakarunga atu i ngā tai o Tokerau” (rārangi 5–6)

(4) “Tōiri ana te rongomaiwhiti o te kaupapa ki te mauri o te kotahitanga, ki te marae mō te ao katoa” (rārangi 7–8)

Kimihia tētahi kupu nō te tuhinga e ōrite ana te tikanga ki ēnei kupu nei.

(5) taukume: _____

(6) kakaritia: _____

(7) tapu: _____

(8) “Tau ana ngā tapuwae ki a Rongokako ki reira ahu ai i te riri e!” (rārangi 10–11)

(9) “Ka toitū tēnei rau maharatanga” (rārangi 28)

(10) “Ahakoa ngā paringa ā-tai kaikiri i toka tū tonu tātou” (rārangi 28–29)

TŪMAHI TUARUA: HE TUHITUHI

Tuhia mai he tuhinga i te reo Māori hei whakautu i **TĒTAHI** o ngā kaupapa kei te rārangi i raro iho nei.

- Kia **450–500** te nui o ngā kupu i tō tuhinga.
- Whakaurua ngā whakataukī, ngā kīwaha me ngā rārangi kupu mai i ngā waiata, ngā haka rānei hei whakarākei i tō tuhinga.
- Whakamahia te wāhi ‘Mahere Whakaaro’ hei whakamahere i ō ake whakaaro.

KAUPAPA (Tīpakohia **TĒTAHI**)

1. Mā te hunga rangatahi e kawē te reo Māori hei reo mō te whānau.
2. Te Matatini, he nui rawa te tekau mā rua kapa i te Mātangirua.
3. Engari anō te reo ōpaki tēnā i te reo ōkawa.
4. E kore e tutuki i a Ngāi Māori te kotahitanga.

MAHERE WHAKAARO (Kāore tēnei mahere whakaaro e mākahia)

Tuhia tāu tuhinga mō te Tūmahi Tuarua ki konei .

Te Nama kaupapa: _____

**E tika ana kia wātea mai te whārangi nei, ā, ka haere tonu
te whakamātautau i te whārangi e whai ake ana.**

TE WĀHANGA TUARUA: HE WHAKARONGO – KŌRERO

HE WHAKARONGO: Te Kapa Āwhiowhio

Whakarongo ki te kōrero mō 'Te Kapa Āwhiowhio'. Me tuitui te kōrero nei ki tō whakautu mō te tūmahi.

Ka toru ō whakarongotanga ki te wāhanga kōrero. Ka tū te pānui i waenganui i ia pānuitanga o ngā kōrero. I a koe e whakarongo ana, tuhia ō pitopito kōrero ki te wāhi e wātea ana ki ngā whārangi, ā, tīpakohia ngā kīwaha e **RUA** i te pānuitanga hei whakamāramatanga māu i tō kauhau.

Kia mutu mai ngā whakarongotanga e toru o te pānui, he 15 miniti ki a koe hei whakarite i ō kōrero whakahoki e pā ana ki te Tūmahi Tuatoru.

Ka tukuna e te kaiwhakahaere ngā pepa tuhituhi ki a koe hei āwhina i tō kauhau. Kia pau rā te 15 miniti, ka kohia e te kaiwhakahaere ngā pukapuka whakautu. He pai noa iho kia pupuri tonu koe ki ō pitopito kōrero i te wā o tō kauhau.

Kātahi ka rekoata i a koe e kauhau ana mō ngā miniti 3–4. Ka mutu te rekoatatanga hei te mutunga rā anō o tō kauhau, hei te paunga rānei o ngā miniti e 5.

TŪMAHI TUATORU: WHAKARONGO – KŌRERO

Me whakarite koe i tētahi kauhau. Me pēnei te āhua o tō kauhau:

- whakaputaina ngā kōrero katoa ki te reo Māori
- whakapuakina ōu whakaaro mō te kaupapa
- whakamāramahia mai te ngako o ngā kīwaha e **RUA** i rangona e koe
- whakamahia ngā whakataukī, ngā kīwaha, me ngā kīanga hoki hei whakarākei i tō whakaaturanga.

MAHERE WHAKAARO
(Kāore tēnei mahere whakaaro e mākahia)

He whārangi tāpiri tēnei hei whakaoti i ō whakautu mēnā e hiahia ana.
Āta tuhia te tau o te pātai.

TAU PĀTAI

**He whārangi tāpiri tēnei hei whakaoti i ō whakautu mēnā e hiahiatia ana.
Āta tuhia te tau o te pātai.**

TAU PĀTAI

93003